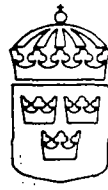

Justitieutskottets betänkande

1987/88:8

om underrättelser till parterna om dom m.m. (prop.
1987/88:7 jämte motion)

JuU
1987/88:8

Propositionen m.m.

I proposition 1987/88:7 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad som anförs under rubriken Utskottet på s. 5.

Med anledning av propositionen har väckts motion 1987/88:Ju1 av Marianne Andersson (c) och Gunnar Björk (c). Motionsyrkandet redovisas på s. 5.

De vid propositionen följande lagförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

JuU 1987/88:8

Härigenom föreskrivs att 17 kap. 9 § och 30 kap. 7 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

9 §¹

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Erfordras på grund av målets beskaffenhet rådrum för domens beslutande eller avfattande, må rätten besluta anstånd därmed: domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli: vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Vad nu sagts om måls avgörande efter huvudförhandling gälle ock, då mål avgöres vid sammanträde för muntlig förberedelse.

Avgöres eljest mål utan huvudförhandling, skall, så snart ske kan, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålles tillgänglig å rättens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag avsändas till parterna.

Avgöres i annat fall ett mål utan huvudförhandling, skall så snart som möjligt överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålles tillgänglig på rättens kansli.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall *skriftlig underrättelse* om utgången i målet *snarast givas parterna.*

När ett mål avgjorts, skall *parterna snarast underrättas skriftligen* om utgången i målet.

30 kap.

7 §²

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas. Ingå nämndemän i rätten, framställe ordföranden eller, om målet beretts av annan lagfaren domare, denne saken och vad lag stadgar därom.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade

¹ Senaste lydelse 1976:567.

² Senaste lydelse 1976:560.

är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Avgöres mål utan huvudförhandling, skall, så snart ske *kan*, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen *hålles* tillgänglig å rättens kansli. *Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag avsändas till parterna.*

Avgöres ett mål utan huvudförhandling, skall så snart *som möjligt* överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen *hålls* tillgänglig på rättens kansli.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall *skriftlig underrättelse* om utgången i målet *snarast givas den tilltalade.*

När ett mål avgjorts, skall *parterna snarast underrättas skriftligen* om utgången i målet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Rättens avgörande av ärende sker genom beslut.

Underrätts slutliga beslut skall, i den mån det erfordras, angiva de skäl, å vilka beslutet grundas. Beslutet må, om det finnes lämpligt, tecknas å den handling som ligger till grund för ansökan. Avkunnas ej beslutet vid förhandling, skall det meddelas genom att det hålles tillgängligt å rättens kansli; har beslutet gått emot sökanden eller annan som fört talan i ärendet, skall underrättelse om tiden för beslutets meddelande genom rättens försorg genast avsändas till honom. Rätten skall på begäran lämna den som vill föra talan

Tingsrättens slutliga beslut skall, i den mån det behövs, ange de skäl som beslutet grundas på. Om rätten finner det lämpligt, får beslutet skrivas på den handling som ligger till grund för ansökningen. Om beslutet inte avkunnas vid en förhandling, skall det meddelas genom att hållas tillgängligt på rättens kansli.

mot beslutet underrättelse om vad han har att iakttaga.

Mot underrätts beslut i fråga som avses i 4 § tredje stycket skall talan föras särskilt. Beslutet skall lända till efterrättelse utan hinder av att det icke äger laga kraft. Mot hovrättens beslut i fråga som nu nämnts må talan ej föras.

Mot tingsrättens beslut i frågor som avses i 4 § tredje stycket skall talan föras särskilt. Beslutet skall gälla även om det inte har vunnit laga kraft. Mot hovrättens beslut i frågor som nu nämnts får talan inte föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

I motion 1987/88:Ju1 av Marianne Andersson (c) och Gunnar Björk (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att kravet på omedelbarhet i rättegångsprocessen kan uppfyllas så som stadgas i rättegångsbalken.

Utskottet

Underrättelse om dom m.m.

I propositionen föreslås att de allmänna domstolarna i lag ges skyldighet att i brottmål – i överensstämmelse med vad som redan gäller för tvistemål – skriftligen underrätta samtliga parter om utgången av ett mål. Detta åstadkoms enligt förslaget genom ändring i 30 kap. 7 § sjätte stycket rättegångsbalken (RB).

Vidare föreslås vissa andra ändringar av teknisk natur i reglerna om domstolarnas underrättelseskyldighet. Bakgrunden till ändringsförslagen – som berör 17 kap. 9 § och 30 kap. 7 § RB samt 9 § lagen om handläggning av domstolsärenden – anges vara bl.a. att den s.k. lösningsskyldigheten i domstolsärenden nyligen har tagits bort (prop. 1986/87:26, JuU 13, rskr. 89, SFS 1987:452). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Utskottet tillstyrker bifall till regeringens förslag.

Utskottet vill i anslutning här till tillägga följande. Utskottet noterar att departementschefen i propositionen (s. 8) instämmer i den uppfattning som riksdagen nyligen har gett uttryck åt (senast i JuU 1986/87:25 s. 16), nämligen att den tilltalade i brottmål bör ha rätt att utan särskild begäran få underrättelse om utgången av målet i form av en fullständig utskrift av domen. Utskottet utgår ifrån att den författningsändring som behövs för att nå det önskade resultatet kommer att – i enlighet med vad som aviseras i propositionen – inom kort vidtas av regeringen i förordning.

Tid för meddelande av dom

I 17 kap. 9 § andra stycket och 30 kap. 9 § andra stycket RB ges regler om när och hur domstolarna skall meddela domar. Enligt huvudregeln skall dom avkunnas, dvs. meddelas muntligen, i omedelbar anslutning till den överläggning som rätten håller efter huvudförhandlingens slut. Om det på grund av målets beskaffenhet behövs rådrum för domens beslutande och avfattande, får rätten besluta om anstånd med domens meddelande. Men dom skall meddelas inom två veckor, eller om den tilltalade är häktad inom en vecka, efter huvudförhandlingens slut. En skriven dom skall då föreligga. Längre tid än två resp. en veckas anstånd får dock tas i anspråk om "synnerligt hinder möter" mot att meddela domen inom den angivna fristen. Som exempel på sådant "synnerligt hinder" har i förarbetena och doktrinen angetts att rättsfrågorna är av synnerligen svårlöst beskaffenhet och kräver ingående överväganden eller att utredningen är synnerligen omfattande och genomgången av den inte hinns med under den tid som annars står till buds (Gärde, Nya rättegångsbalken, 1949, s. 129). Processlagberedningen har framhållit

att det i domstolar med ett större antal ledamöter kan vara nödvändigt med ett längre rådtrum för att lämna varje ledamot tillfälle till genomgång av processmaterialet. Angående den tid med vilken den föreskrivna tidsfristen två veckor får överskridas har i processlagberedningens motiv uttalats att den i regel inte bör överstiga en eller annan vecka. Enligt Ekelöf kan "synnerligt hinder" tänkas föreligga i mammutprocesser (Rättegång V, 5:e upplagan, s. 207).

I motion 1987/88:Ju1 görs gällande att det enligt uppgifter som motionärer-na har inhämtat inte är ovanligt att den i lagen utmätta fristen om två resp. en vecka överskrids på grund av domstolarnas stora arbetsbelastning. Dèt måste anses vara tveksamt om enbart arbetsbelastning utgör ett sådant "synnerligt hinder" som lagstiftaren har avsett, anför motionärerna. Eftersom detta är en fråga om parternas rättssäkerhet anser motionärerna att regeringen och riksdagen bör ägna särskild uppmärksamhet åt att RB:s regler om tiden för doms meddelande kan uppfyllas.

Frågan om tillämpningen av bestämmelserna i 17 kap. 9 § RB om tid för meddelande av dom i tvistemål har behandlats av justitiekanslern (JK) i ett beslut den 18 maj 1987 (dnr 3611-86-20). Beslutet föranleddes bl.a. av att JK vid inspektion av en tvistemålsavdelning vid Stockholms tingsrätt hösten 1986 hade iakttagit att tidsutdräkten för doms meddelande i ett stort antal mål hade varit fyra veckor eller mer. I beslutet anförde JK bl.a. att det skulle vara fel att fördölja att många domstolar i dagsläget har en arbetssituation som medför särskilda svårigheter att på avsett sätt bemästra särskilt de större tvistemål som kräver kollegial sammansättning.

JK anförde vidare:

För att kunna hålla en hög takt i avverkningen av målen krävs att huvudförhandlingsdagar inplaneras enligt ett i lång tid i förväg upprättat schema. Dessemellan måste häkttningsförhandlingar och förberedelser hållas samt andra viktiga, löpande göromål utföras. Under dessa förhållanden möter ofta avsevärda svårigheter att för arbetet med domen i större tvistemål frilägga erforderlig arbetstid i nära anslutning till huvudförhandlingen. Domstolens ledamöter har också ofta svårt att finna en gemensam tid för överläggning utan att domsarbetet fördröjs. Följden blir lätt att rättegångsbalkens bestämmelser om tiden för domens meddelande inte kan upprätthållas. Det brukar också anföras att en annan uppläggning av arbetet, som ger möjlighet till ett koncentrerat arbete med domens avfattande, förleder sådana störningar i det övriga arbetet att den totala arbetskapaciteten sjunker för domstolen. Argument av detta slag kan inte avvisas som ogrundade.

Avslutningsvis anförde JK följande synpunkter:

Enligt min mening föreligger numera ej sällan skäl för att tillämpa reglerna om tid för doms meddelande på ett annat sätt än som var avsett när reglerna infördes genom den nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Jag vill dock betona att reglerna alltfjänt skall betraktas som gällande och att strävan alltid måste vara att hålla tiden från huvudförhandlingen till domens meddelande så kort som möjligt. För tvistemål av ej alltför komplicerad natur hör det även i ett ansträngt arbetsläge vara fullt möjligt att avfatta och meddela domen inom den föreskrivna fjortondägarsfristen. Är målet mer arbetskrävande och föreligger andra arbetsuppgifter som inte tillåter att nödig tid

reserveras för ett koncentrerat arbete med domen, kan sådana synnerliga skäl anses föreligga som medger att fjortondagarstiden överskrids. Domsarbetet måste dock ofrånkomligen organiseras på sådant sätt att domen färdigställs så snart sig göra låter. Det uppskov som kan godtas utöver fjortondagarstiden får normalt sett inte överskrida en eller högst två veckor. I sakens natur ligger att de verkligt omfattande målen givetvis kan kräva längre tid för domens avfattande.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att en snabb och effektiv handläggning av mål och ärenden hos domstolarna är viktig för parternas rättssäkerhet. Bl.a. är det, för att man skall kunna upprätthålla rättegångsbalkens princip att rättens dom skall grundas på de omedelbara intrycken från huvudförhandlingen, väsentligt att domen beslutas och avfattas i så nära anslutning till förhandlingen som möjligt. Mot den bakgrunden är det angeläget att domstolarna inte till följd av en övermäktig arbetsbelastning tvingas dröja med att meddela sina avgöranden. Utskottet delar också i allt väsentligt den syn på frågan som har redovisats av justitiekanslern i det ovan återgivna beslutet. I den mån problem föreligger som inte kan avhjälpas genom förändringar av arbetets organisation eller på annat sätt anser utskottet att de får beaktas i den sedvanliga budgetberedningen. Något sådant tillkännagivande som motionärerna begärt är inte påkallat.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 1987/88:Ju1.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar det genom proposition 1987/88:7 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken,
2. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,
3. beträffande *tid för meddelande av dom*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju1.

Stockholm den 17 november 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Björn Körlof (m), Ulla-Britt Åbark (s), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp) och Jerry Martinger (m).

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anför:

Vi vill i anslutning till motion 1987/88:Ju1 framhålla att domstolarnas arbetssituation enligt vår mening för närvarande är oacceptabel till följd av att en ökad arbetsbelastning under ett flertal år har mötts av nedskärningar i resurserna i stället för – som förnuftet hade krävt – en ökning av dessa. Vi vill därför i detta sammanhang understryka vikten av att den resursförsämring som har pågått under flera år nu snarast måste brytas. Om så inte sker kommer kvaliteten i domstolarnas arbete att allvarligt äventyras. Det problem med domstolarnas svårigheter att meddela domar inom föreskriven tid som motionärerna har pekat på vittnar tydligt om detta.